

LBRIS

We know
books

VIKTOR E. FRANKL

**Ce nu am scris
în cărțile mele**

MEMORII

Traducere din limba germană de
MONICA OPRINOIU

LITERA
București

Dem Leben Antwort geben. Autobiografie
Viktor E. Frankl

Copyright © 2017 Beltz Verlag, parte a grupului editorial Beltz, Weinheim, Basel
Toate drepturile rezervate

INTROSPECTIV®

Introspectiv este parte a Grupului Editorial Litera
tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19
e-mail: contact@litera.ro
www.litera.ro

Copyright © 2022 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactare: Roxana Melnicu, Irinel Antoniu
Copertă: Flori Zahiu-Popescu
Corectură: Oana Sănițariu
Tehnoredactare și prepress: Bogdan Coscaru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FRANKL, VIKTOR
Ce nu am scris în cărțile mele: memorii /
Viktor Frankl; trad. din lb. germană de Monica Oprinoiu. –
București: Litera, 2022
ISBN 978-606-33-8939-9
I. Oprinoiu, Monica (trad.)
159.9

CUPRINS

Părinții	7
Copilăria mea	15
Rațiune... ..	21
... și simțire	23
Despre glume	27
Hobbyuri	35
Anii de școală	55
Confruntarea cu psihanaliza	57
Carierea aleasă, psihiatria	61
Influența medicului	65
Întrebări filozofice	67
Credința	69
Întâlnirea cu psihologia individuală	73
Începuturile logoterapiei	79
Teorie și practică: Centrele de consiliere pentru tineri	85
Anii de ucenicie ca medic	89

Anschluss.....	93
Rezistența la eutanasi e	99
Viza de imigrare	103
Tilly	107
Lagărele de concentrare	113
Deportarea	117
Auschwitz	119
Despre „vina colectivă“.....	145
Întoarcerea la Viena.....	147
Despre scris.....	153
Reacții la cărți și eseuri	155
Întâlniri cu filozofi de seamă	157
Conferințe în jurul lumii.....	159
Despre îmbătrânire	165
Audiență la Papă	167
Omul în suferință.....	171
Epilog.....	175
ANEXE	
<i>Filozofie și psihoterapie.</i>	
<i>Fundamentarea unei analize existențiale.....</i>	191
<i>Note</i>	203
<i>Credite fotografice</i>	211
<i>Alte scrieri de Viktor E. Frankl</i>	217
<i>Mulțumiri</i>	221

PĂRINȚII

Mama mea provenea dintr-o familie patriciană stabilită de mult timp la Praga. Unchiul ei era poetul praghez de limbă germană Oskar Wiener¹ (a cărui figură a fost imortalizată în romanul lui Meyrink *Golem*²). L-am văzut pierind, la mult timp după ce orbise, în lagărul de concentrare Theresienstadt. Printre strămoșii mamei se numără Rashi³, care a trăit în secolul al XII-lea, dar și „Maharal“⁴, faimosul „Mare rabin Löw“ al Pragăi. De fapt, eu aș fi a douăsprezecea generație după „Maharal“. Am aflat toate acestea dintr-un arbore genealogic al familiei pe care am avut odată ocazia să-l văd.

Aproape că am venit pe lume în celebra cafenea Siller din Viena. Acolo a simțit mama primele dureri ale facerii, într-o frumoasă după-amiază de duminică, primăvara, pe 26 martie 1905. Ziua mea de naștere coincide cu ziua în care a murit Beethoven, lucru care l-a făcut pe un coleg de școală să comenteze cândva răutăcios: „O nenorocire nu vine niciodată singură“.

Mama era o persoană plină de bunătate și evlavie. Nu înțeleg de ce eu am fost așa o „pacoste“ în copilărie, după cum mi s-a spus. Când eram mic, adormeam doar când

ea îmi cânta „Lang, lang ist's her“* în chip de cântec de leagăn. Versurile nu contau pentru mine la vremea aceea, și mai târziu, mi-a povestit că obișnuia să cânte astfel: „Mai taci odată, pacoste răzgâiată – de mult, de mult, de mult“. Importantă era melodia.

Am fost atât de atașat emoțional de căminul părinților, încât am suferit teribil de dor de casă în primele săptămâni și luni, chiar ani, când a trebuit să rămân peste noapte în diverse spitale în care lucram. La început am vrut să petrec noaptea acasă o dată pe săptămână, apoi o dată pe lună. Mai târziu, am ținut să fiu acasă măcar la fiecare aniversare a zilei mele de naștere.

După ce tatăl meu a murit la Theresienstadt și am rămas singur cu mama, mi-am făcut un obicei din a o săruta ori de câte ori o întâlneam sau ne luam rămas-bun, ca să fiu sigur că, dacă ceva ne-ar fi separat, ne despărțiserăm în bună înțelegere.

Iar când a sosit timpul să fiu deportat la Auschwitz împreună cu prima mea soție, Tilly, și mi-am luat rămas-bun de la mama, în ultimul moment am rugat-o: „Te rog, dă-mi binecuvântarea ta“. Nu voi uita niciodată cum a răspuns, cu un strigăt plin de ardoare, ce venea din adâncul sufletului: „Da, da, te binecuvântează“ – apoi mi-a dat binecuvântarea. Acestea s-au petrecut cu aproximativ o săptămână înainte ca ea însăși să fie deportată la Auschwitz, iar acolo, trimisă direct în camera de gazare.

* Cântec popular englezesc din secolul al XIX-lea, în original *Long, long ago*. (n.trad.)

În timp ce mă aflam în lagăr, m-am gândit foarte mult la mama și, de fiecare dată când îmi închipuiam cum ar fi să o revăd, imaginea care îmi venea negreșit în minte era că singurul gest potrivit ar fi să cad în genunchi și să-i sărut tivul rochiei, cum așa frumos se spune.

Aminteam că mama era o ființă evlavioasă, cu suflet bun. Tata, în schimb, avea un caracter mai degrabă opus, o viziune spartană asupra vieții și un simț acut al datoriei. Se ghida după principiile sale, cărora le-a rămas fidel. Și eu sunt perfecționist, trăsătură pe care am deprins-o de la el. Tata ne obliga, pe mine și pe fratele meu (mai mare) să citim o rugăciune în ebraică în fiecare seară de vineri. Nu eram pedepsiți dacă făceam vreo greșală (ceea ce se întâmpla adesea), dar nici nu primeam vreun premiu. Primeam zece helleri numai dacă citeam textul absolut perfect, dar asta nu se întâmpla decât de câteva ori pe an.

Perspectiva tatălui meu asupra vieții ar putea fi descrisă nu doar ca spartană, ci și stoică, dacă nu ar fi avut și o tendință spre irascibilitate. Într-un acces de furie, a rupt odată un baston de drumeție în timp ce mă altoia cu el. În ciuda tuturor acestor lucruri, l-am văzut întotdeauna ca pe o personificare a dreptății. În plus, ne-a oferit întotdeauna un sentiment de siguranță.

Per ansamblu, semăn mai mult cu tatăl meu. Trăsăturile pe care le-am moștenit de la mama, împreună cu cele de la tata probabil că au creat în caracterul meu o tensiune. Odată, un psiholog de la clinica universitară de psihiatrie din Innsbruck m-a testat cu testul Rorschach. A spus că nu mai văzuse niciodată o asemenea gamă de variație între

raționalitate extremă, pe de o parte, și emoționalitate profundă, pe de altă parte. Presupun că prima am moștenit-o de la tata, iar cea de-a doua, de la mama.

Tata provenea din Moravia de Sud, care la acea vreme făcea parte din Imperiul Austro-Ungar. Ca fiu nevoiaș al unui meșter legător de cărți, s-a înfometat ca să poată studia la facultatea de medicină. În cele din urmă, nu a absolvit-o, fiind nevoit să renunțe din motive financiare și să intre în administrația publică, unde a avansat până la funcția de director în Ministerul Afacerilor Sociale. Înainte de a muri de inaniție în lagărul Theresienstadt, *Herr Direktor* a fost văzut odată răzuind resturile cojilor de cartofi dintr-un tomberon golit. L-am putut înțelege abia după ce eu însumi am fost transferat din lagărul de concentrare Theresienstadt, via Auschwitz, la Kaufering, unde am suferit cumplit de foame. Acolo eu am fost cel care a răcâit pământul înghețat pentru o bucătică minusculă de morcov.

O perioadă, tata a fost secretarul particular al ministrului Joseph Maria von Bärnreither⁵. La acea vreme, Bärnreither scria o carte despre reforma sistemului penitenciar și despre experiențele sale personale din America. Se afla la moșia sau castelul său din Boemia când i-a dictat manuscrisul tatălui meu, care fusese stenograf parlamentar timp de zece ani. Ministrul a observat la un moment dat că, de fiecare dată când era invitat, tata evita să vină la masă. Într-o zi, l-a întrebat de ce. Tatăl meu i-a explicat că mănâncă doar hrană rituală – lucru pe care, de altfel, familia noastră l-a făcut până la Primul Război Mondial. La auzul acestor vorbe, ministrul Bärnreither a dat dispoziție ca trăsura lui să meargă

de două ori pe zi într-un orașel din apropiere ca să aducă mâncare cușer, astfel încât tatăl meu să nu mai fie nevoit să trăiască doar cu pâine, unt și brânză.

În ministerul în care lucra tata la acea vreme, un șef de secție i-a cerut odată să stenografieze o ședință. Tatăl meu a refuzat, explicând că în ziua respectivă e cea mai mare sărbătoare evreiască, Iom Kipur – zi de post, de rugăciune și, bineînțeles, zi în care munca este interzisă. Șeful de secție l-a amenințat cu o anchetă disciplinară. Cu toate acestea, tata a refuzat să muncească de sărbătoarea evreiască și, într-adevăr, a primit o pedeapsă disciplinară.

Era o persoană religioasă, însă avea și idei critice. Nu a lipsit mult să devină primul evreu liberal din Austria și liderul sau reprezentantul a ceea ce, ulterior, în America, s-a numit „iudaism reformat”. Și, dacă am exemplificat ceea ce spuneam despre principiile lui, aici trebuie să dezvolt ceea ce spuneam despre stoicism. Pe când mășlăuiam de la gara Bauschowitz spre lagărul Theresienstadt, el își căra în spina ultimele bunuri îndesate într-o cutie mare de pălării. În timp ce oamenii erau la un pas de a intra în panică, le-a spus de câteva ori: „Nu vă pierdeți cu firea, Dumnezeu ne va ajuta”. Rostea asta zâmbind. Atât despre originea caracterului meu.

Cât despre originea tatălui meu, se pare că strămoșii săi se trăgeau din Alsacia-Lorena. Mi s-a spus că Napoleon, într-una din campaniile sale, a mășlăuit prin orașul natal al tatălui meu, în Moravia de Sud (la jumătatea distanței dintre Viena și Brno), iar grenadierii săi au fost încartiruiți acolo. Unul dintre acești soldați a întrebat o fată despre o anumită

familie. Întâmplarea a făcut să fie vorba chiar de familia fetei, așa că el s-a cazat la ei și le-a spus că este originar din Alsacia-Lorena și că rudele sale îi ceruseră să caute familia fetei și să le transmită salutări. Strămoșul respectiv trebuie să fi emigrat într-acolo în jurul anului 1760.

Printre lucrurile pe care am reușit să le strecur în lagărul de la Theresienstadt a fost și o fiolă de morfină. I-am injectat-o tatălui meu atunci când, ca medic, am fost nevoit să constat că se confrunta cu un edem pulmonar în fază terminală, adică se lupta pentru aer pe măsură ce moartea i se apropia. La acea vreme, avea deja 81 de ani și era pe jumătate mort de foame. Totuși, a fost nevoie de două pneumonii ca să-l răpună.

L-am întrebat:

– Mai ai dureri?

– Nu.

– Mai ai vreo dorință?

– Nu.

– Mai vrei să-mi spui ceva?

– Nu.

Apoi l-am sărutat și am plecat. Știam că nu-l voi mai vedea în viață. Însă eram pătruns de cel mai înalt sentiment care poate fi imaginat. Îmi făcusem datoria. Rămăsesem la Viena ca să fiu alături de părinți, iar acum îl însoțeam pe tata până în pragul morții, scutindu-l de o agonie zadarnică.

În perioada de doliu, mama mea a fost vizitată de rabinul ceh Ferda, care îl cunoscuse bine pe tata. Eram de față când Ferda, printre vorbele de consolare, i-a spus că tatăl meu fusese un *tzadik*, adică un „om drept“. Prin urmare, mi

se confirma convingerea din copilărie că dreptatea este una dintre trăsăturile tatălui meu. Simțul său de dreptate trebuie să fi fost însă înrădăcinat în credința într-o justiție divină. Altfel nu-mi pot imagina de ce ar fi adoptat ca deviză vorbele pe care le rostea în repetate rânduri: „Când voia-i a lui Dumnezeu, în loc stau eu“.

COPILĂRIA MEA

Înapoi la punctul de plecare, adică la nașterea mea. M-am născut în Czerningasse, numărul 6 și, dacă îmi amintesc bine, tatăl meu mi-a spus odată că peste drum, la numărul 7, a locuit pentru o vreme doctorul Alfred Adler, fondatorul psihologiei individuale. Prin urmare, locul de naștere al celei de-a treia școli vieneze de psihoterapie, logoterapia, nu este departe de al celei de-a doua, psihologia individuală a lui Adler.

Și dacă mai facem câțiva pași pe Praterstrasse, adică de cealaltă parte a aceluiași cartier, ajungem la casa în care Johann Strauss a compus imnul național neoficial al Austriei, valsul *Dunărea albastră*.

Logoterapia a luat naștere, așadar, în casa în care m-am născut. Dar cărțile pe care le-am publicat au fost scrise în apartamentul în care locuiesc de când am revenit la Viena. Și, întrucât biroul meu are o fereastră semicirculară, l-am botezat „sala de semitravaliu“, prin analogie cu „sala de nașteri“, întrucât acolo îmi dictez cărțile aflate în travaliu.

La vârsta de 3 ani eram deja hotărât să devin medic, ceea ce a fost, probabil, pe placul tatălui meu. Profesiile la modă din vremea aceea, și anume meseria de marinar sau cariera de ofițer, le-am îmbinat firesc cu idealul meu de a deveni medic, întrucât voiam să fiu ba doctor pe un vas, ba